

Gurbanmämmet serdar / taryhy roman

Category: Kitapcy, Taryhy proza

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Gurbanmämmet serdar / taryhy roman GURBANMÄMMET SERDAR



Ýazyjy Öwezduurdy Nepesowyň «Gurbanmämmet serdar» atly taryhy romany heniz ýazylyp tamamlanmadyk eseridir. Roman XX asyrda ýaşap geçen türkmeniň beýik ogly Jüneýit han (Gurbanmämmet serdar) baradadyr.

• PROLOG

Gijäniň bir wagty dymyk, yssy otagyň iniňi tisgindirip,

telefon aýyrganç ses bilen jyňňyrdady. Onuň aldajyňky ýaly, ýiti sesine garaňky otagyň bir burçundaky köne krowatda süýji ukyda ýatany, tarsa aýak üstüne galdyrdy. Ol adam garaňkynyň içinde nämedir bir zada бүдүрәп, telefon apparatynyň duran ýerini çen bilen sermeledi. Ahyry otagda duran belent stoluň üstüni çen bilen barlap, apparaty tapdy-da, onuň agyr trupkasyny göterdi-de, ony gulagyna tutdy.

– Alo, okružkom Artykow diňleýär – diýip, ýuwaşja aýtdy.

Aňyrdan nobatçy esgeriň howsaladan, gorkudan doly sesi eňterilip gaýtdy.

– Ýoldaş okružkomyň başlygy, gyssagly habar, on müň atly basmaçysy bilen Jüneyit han çozup gelýärmiş. Gyssagly çärä – kömege garaşýarlar. Ol eýýäm Daşhowuz şäheriniň...

Artykow howsala bilen gözlerini açalak-ýumalak etdi-de üzlem-saplam gürlledi.

– Kim?! Kim habar berdi, habar ynamdarmy?

– Ynamdar! Raýispolkomlaryň nobatçylary. Bäş raýondan. Olaryň bary aýak üstünde. Tutuş okrug dowul içinde...

Artykow az-kem özüne geldi-de, ýaş ýigidiň aladaly sesi bilen, buýruk berdi.

– Onda şeýt okružispolkomy, samoahranany, garnizonyň naçalnigini, milisiýa upravleniýasynyň başlygyny – Ol az-owlak sägindi-de – Ýene, ýene kim bar? – diýdi.

– GPU-nyň başlygyny, gyssagly çagyr, býuro çlenleriniň ählisiniň yzyndan gyssagly maşyn iberiň.

Ol howsala bilen çep eline seretdi.

– Häzir sagat näçe?

– Sagat üçden on minut işleýär.

– Düşnükli. Okružkomyň daşynyň goragyny has berkidiň. Meniň kabinetimiň çyralaryny ýakyň. Kabineti ýeljirediň.

Artykow trubkany ýerinde goýdy-da, krowatyna geçip, çyrasyny ýakman, geýinmäge başlady.

Sähel salymdan ol iş kabinetinde, kreslo geçip ýüzüni sallap otyrdy.

Okružkomyň başlygynyň giň kabinetini yssydy, dymykdy. Täzelikde getirilip gurnalan mebelleri otagy haýbatly görkezse-de, olardan gelýän ýelimiň, agajyň, reňkiň del yssy burnuňa urup,

keýpiňi hasam gaçyrýardy.

Artykowyň oglantag gazanlaç ýüzi, gyýak gözleri ejirlidi. Ol daşyna gara gaýyş çekilen kreslosynda amanat ýaly bolup, bir işige, bir penjirä garanjaklaýardy.

Ol uzyn barmakly aýasy bilen gyýyk gözlerini ynjyly owkalady, soň arkan daralan gara saçlaryny endikli sypalady. Goşar sagadyna ünssüz seretdi.

Daşarda maşynyň gelip duran sesi eşidildi. Girelgede hümürdi köpeldi. Soň gaýşa gaplanan işik açyldy.

– Ýoldaş okružkomyň başlygy okrug harby garnizonynyň naçalnigi, polkownik Korbin siziň çagyrmagyňyz boýunça geldi.

Artykow ejirli ýüzüni eňsitdi.

– Bolýa, bolýa. Geçiş oturyň.

Soň GPU-nyň başlygy Kornilow, milisiýa uprawleniýesiniň başlygy polkownik Zaharow, okrug ispolkomynyň başlygy Saryýew bile girip, ýerli-ýerlerine geçip oturdylar.

Býuro çlenleri, iň soňundan samoohrananyň başlygy Mädreýimow geldi.

Mädreýimow ejirli ýüzüni turşadyp, ýerinden turdy. Onuň sesi gaharly çykdy.

– Ol haramzada deýýus çozup gelýärmişin, ýene, on müň atlysy bilen...

Ol GPU-nyň başlygyna tiňkesini dikdi.

– Hany «Jüneyit han çozmaz» – diýip bal kölüne batyryp, bol-bol akyl satýardyňyz-la. Hany indi Köneürgenje, Porsugala, Ýylanla, Tagta, Akdepä çozuşy ýaly, indi Daşhowuza ýetip gelýär. Tutuş okrug dowulda. Olar bizden kömek tamakin, biziň bolsa habarymyzam ýok. Näme etmeli?

– Diňe Daşhowuz şäheri däl, bizi güpbasdy etseler, tutuş okrugy alarlar. Okrug howp astynda.

– Näme etmeli?!

Ol trubkany galdyrdy. Sähel sägindi-de:

– Gyssagly Türkmenistan komisarlar sowetiniň başlygy ýoldaş Atabaýew bilen birleşdiriň.

Hiç kimden ses çykanokdy. Kabinetiň bir ýerinde goýlan sagadyň sesi tutuş kabineti ýaňlandyryp durdy.

– Näme şeýdip biri-birimiziň ýüzümize seredip, dymyp

oturmalymy?!

Artykow Korbiniň, Kornilowyň, zaharowyň oturan tarapyna baş atdy.

– Hany näme etmeli? Ýa-da ýene geçen ýylky ýaly harby ýagdaý yglan etmelimi?

Polkownik ör-gökden gelip ýerinden laňňa galdy.

– Indi ol bolmaz. Ol bolmaz. Moskwadan, ýoldaş Woroşilowdan idin bolmasa, ol bolmaz.

Artykow ejirli ýüzüni sallady.

– Onda okrugy Jüneyit hana bereliň. Özümizem oňa attutar bolup baralyň. Baryň, beriň okrugy. Näme otyrsyňyz. Çagyryň gelsin alsyn.

Ol birden özüni ele aldy. Ýaş juwan ýüzünde ejiriň dereginini gazap eýeledi. Gyýan gözleri ýandy.

– Bolýar men şu pursatdan başlap Daşhowuz şäherinde harby ýagdaý yglan edýärim. Ol agzyny dözümlü açdy-da, dişlerini şakyrdadyp gysdy.

– Jüneyit han indi sypmaz. Bu sapar Daşhowuz şäheri onuň, şeýle hem orramsy şaýkasynyň gabry bolar...

– Woroşilow, Taşkent!...

Artykow elini dözümlü salgady.

– Polkownik, bes ediň-de, dymyp oturyň – Ol ýerinden gazap bilen turup, ýumrugyny stola urdy – Sizem, GPU-da, milisiýa-da öz sözünü gaty oňaryp aýtdy. Size geple diýseň – Ol düwülgi ýumrugyny işige salgady. – Ine siziň sözüňiz. Jüneyit han Daşhowuza arslan bolup topulyp gelýär. Ine siz baryň...

GPU-nyň başlygy närazylyk bilen ýerinden turdy.

– Ýoldaş okružkomyň başlygy...

Telefon jyňňyrdady. Artykow duran ýerinden telefon trubkasyny gyssanman galdyrdy.

– Konstantin Sergeýewiç sizi sorayar.

Artykowanyň ýüzi ýene-de eňşedi.

– Salam Gaýgysyz Serdarowiç! – Artykow agzyny kemşertdi-de ysgynsyz ýylgyrdy – ýagdaýlarmy? Şu wagt-a üýşüp, aljyrap otyrys.

Işikde hümrüdi, takyrdy, şakyr-şukur köpeldi. Ýapyk duran gapy iki gapdallaýyn batly açyldy. Eli «winçester» başatarly, döwüň

çagasy ýaly pyýada düňderilip gelşine töre geçdi-de aňka-taňka bolup duran Artykowanyň ýeňse çukuryna tüpeňini diredi.

Oturanlar nämäniň nämedigini aňyp ýetişmäňkä, pälwansypat ýigitleriň ýene ikisi kürsäp içeri girdi-de, hersi gapynyň bir tarapynda tüpeňlerini oturanlara gezeşip durdy. Şol pursat çalaja açylgy penjiräniň aýnasy pagşyldap döwürüldi-de pulýomyotyň agyr demir niliniň ýarysy kabinete süsdürüldi-de boş diwara tarap tapgyr-tapgy ok sečeledi. İçerini tüsse däriniň tanyş ysy gaplady. Okuň badyna stoluň üstünde duran onluk çyranyň peltesi ýelginip-ýelginip gitdi-de içerini gara kölegesi bilen ýelpedi.

– Çekiliň! Ýaraglaryňyzy çykaryň-da, öňüňize taşlaň.

Başatar atyldy. Oturanlar ziňkildäp gitdi.

Artykowanyň ýeňsesine tüpeň diräp duran pyýada aýylganç ggyrdy.

– Turuň, eliňizi galdyryň! Ýaraglarňyzy...

Başga bir jigit geli stoluň üstünde başly-barat bolup ýatan naganlary ýygnap aldy-da gyra çekildi.

İçeri orta boýly, gyzyl ýüzüne, mäşbürünç sakaly gelişi duran gyzylygt guzy derisinden owadan telpekli, hywa donunyň üstünde, gyzylygt reňkli çäkmen geýinen, bili, döşi hatarly, perişdesypat adam başyny belent tutu içeri girdi.

Ol özüne seretmäne gaýraty çatman ýüzlerini ýedi ýuwlan biýz ýaly eňsidip, titireşip duran pyýadalara birlaý göz aýlady-da, soň Artkowanyň ýüzüne gazap bilen seretdi.

– Hä, goçjyk, Jüneyit hana garşy söweşmek isleyäňmi? Ol döşüni gerdi.

– Ine, Jüneyit han garşynda dur. Sen munça nöker ýygnap azara galma diýip özüm aýagym bilen geldim. Näme gaýratyň bolsa, görkeziber indi.

Artykowanyň ýeňsesinde duran «döwüň çagasy» gürledi.

– Han aga, bulary nädeýli? Ýa-da...

Han onuň sözüne pitiwa bermedi.

– Bularyň ganyna eliňi bulap bolmaz. Bular diňe özleriniň pälinden tapmalydyr. Olar kime gulluk edýän bolsa, şolar hem bularyň muzduny bermelidir...

Ara imisalyklyk düşdi. Şol wagt stoluň üstüne taşlanan telefon trubkasy jygyrdap, ondan adam sesi çykyp başladyş

– Alo! Alo! Artykow?!

Han trubkany eline aldy-da, gulagyna tutdy. Ol telefony bilýärdi. Owganystanda bolanda ony Owganystanyň patyşasynyň wezirleriniň biri bilen gepleşdiripdiler.

– Kim kepleýär?

– Atabaýew, Aşgabatdan. Sen kim? Hany Artykow?

Han Artykowa garady. Soň trubka gürlledi.

– Sen Atabaýew bolsaň, meni diňle. Seniň kakaň Täç gök serdar il oglydy. Ýöne bendäniň döli ok eken. Sen kakaňa däl-de dälibaş puştum daýylaryňa, gyrnak ejeňe çekipsiň, gyrnak bolubam galypsyň...

Atabaýewiň sesi gaharly çykdy.

– Sen kim? Meni bilen beýle keleşerçe kim bolupsyň? Goý trubkany. Ýogsa diliň damagyňa dykylar.

Jüneyit han töweregine göz aýlady-da trubka gepläp başlady.

– Sen, Gyrnak ogly meni diňle. Sen, sen beýle orsuň syrtna gysdyrylyp iliniň aşyna awy gatar ýaly, türkmen saňa näme ýamanlyk etdi. Ors halkyňy pitige mündürende hossar bolmadyň. Indi kapyrlar özüňi pitige mündirende kim seniň dadyňa ýetişerkä? Kapyra jan çekiber, ýöne depäňden asyl-asyl bolup duran gara gylyjada gözüňi aýlagyn. Indem çek, asman paýyňy iti emjegini emen hapa güjük...

Ol trubkany taşlap goýberdi-de işige ýöneldi.

– Şol gep size-de degişli. Ine Jüneyit han, baryň, süýdüňizi asmana sagyň. Çekiň asman paýyňyzy. Men nirä ýöresem, Allanyň ýoly bilen ýöredim. Näme iş etsem Allanyň razylygy üçin etdim. Men ýalňyşan bolsam, Alla bagyşlasyn. Emma siziň ýaly Hudaýsyzlaryň ýoly bilen ýöränleriň dat gününe. Siziňem päliňiz, niýetiňiz ýoldaşyňyz bolsun.

Han merdana ädimläp, işikden çykyp gitdi. Artykowa başatar çenäp duran ýigit, ony başataryň nili bilen burça itip goýberdi-de, zarp bilen otagdan çykdy.

Okružkomyň başlygy doňup durşuna, birden silkindi. Ol töweregine aljyraňy garady, gyýak gözlerini mölterdip durşuna, özüni ele alman trubka topuldy.

Trubkany gulagyna tutup, gyryljak ses bilen:

– Alýo! Alýo! – diýdi. – Men, Artykow. Men, başymyza musallat

indi...

Atabaýew trubka myşlady-da, gazaply äheň bilen gürlledi. Onuň sesini kabinetdäkileriň bary eşitdi.

– Kim, ýaňky haýwan. Kim ol meniň bilen beýle kepleşerçe. Kim ony hökümet telefonyna goýberen...

Artykow işige gorkuly garady. Soň süňňüni saklap bilmän titiräp durşuna:

– Jüneyit han, ýoldaş Atabaýew. Duýdansyz üstümüzü basdyrdyk.

– Kim? Kim? Kim, diýdiň?

– Jüneyit han, ýoldaş Atabaýew!

Atabaýew kineli güldi.

– Sen aklyňdan azaşdyňmy, Artykow. O nähili Jüneyit han?!

Häzir maňa Gyzyletrek serhet zastawasyndan jaň etdiler.

Jüneyit han kyrk atlysy bilen ýaňja Etrek derýasyndan aňry geçdi. Sen bolsa...

– Artykow stoluň töwereginde galdyrap duranlara göz aýlady-da, trubkany apparata goýdy. Soň birsalymdan:

– Gözüňiz aýdyň, Jüneyit han Eýran serhedinden aňry geçipdir – diýip, özüni kreslo goýberdi.

Onuň sesini pulomýot niliniň kül-pagys eden aýnasynda atylyp çykyp, bada-bat howa ýaýrady.

Dowamy bar >> Taryhy proza